

Головко В.О.

аспірант,

ДННУ «Академія фінансового управління»

Golovko Vladyslav

postgraduate,

State educational-scientific institution

«Academy of Financial Management»

ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

EUROPEAN INCLUSIVE EXPERIENCE RESEARCH IN THE CONTEXT OF THE COUNTRY'S ECONOMIC SECURITY

Обґрунтовано важливість дослідження зарубіжного досвіду інструментів інклюзивного розвитку економіки. Розглянуто досвід інклюзивного розвитку таких країн Європи, як Німеччина, Норвегія і Швеція. Основним, чим може бути корисний досвід цих країн, є те, що провідні європейські країни активно поєднують і ефективно використовують державне управління з дотриманням принципів рівноправ'я та соціальної рівності. Розглянуто основні групи показників, які дають змогу визначити індекс інклюзивного розвитку, який використовують для відображення світовій спільноті результатів діяльності тієї чи іншої країни. Визначено особливості державного управління у сфері публічно-приватного партнерства в контексті покращення ефективності інклюзивного розвитку різних країн світу. Сформовано матрицю переваг та гальмуючих ознак інклюзивного розвитку економіки досліджуваних країн. Порівняно вибрані країни для дослідження зі станом інклюзивного розвитку в Україні.

Ключові слова: інклюзивний розвиток, економічна безпека, європейський досвід, національна економіка, публічно-приватне партнерство.

Обоснована важность исследования зарубежного опыта инструментов инклюзивного развития экономики. Рассмотрен опыт инклюзивного развития таких стран Европы, как Германия, Норвегия и Швеция. Основным, чем может быть полезен опыт этих стран, является то, что ведущие европейские страны активно совмещают и эффективно используют государственное управление вместе с соблюдением принципов равноправия и социального равенства. Рассмотрены основные группы показателей, позволяющие определить индекс инклюзивного развития, который используют для отображения мировому сообществу результатов деятельности той или иной страны. Определены особенности государственного управления в сфере государственно-частного партнерства в контексте повышения эффективности инклюзивного развития различных стран мира. Сформирована матрица преимуществ и тормозящих признаков инклюзивного развития экономики исследуемых стран. Сравнены избранные страны для исследования с положением инклюзивного развития в Украине.

Ключевые слова: инклюзивный развитие, экономическая безопасность, европейский опыт, национальная экономика, государственно-частное партнерство.

The importance of studying the foreign experience of tools for inclusive economic development is substantiated. The experience of inclusive development of such European countries as Germany, Norway and Sweden is considered. The main thing that the experience of these countries can be useful is that the leading European countries actively combine and effectively use public administration along with the observance of the principles of equality and social equality. The main groups of indicators that allow to determine the inclusive development index, which use the results of the activities of a country to display to the world community, are considered. The features of public administration in the field of public-private partnership in the context of improving the effectiveness of inclusive development of various countries of the world are determined. A matrix of advantages and inhibitory signs of inclusive development of the economies of the studied countries has been formed. Compared to selected countries for research with the situation of inclusive development in Ukraine. The national economies and ensuring the economic security of the state are closely interconnected, and to achieve a high level of the second and effective modernization of the first, it is necessary to fulfill a large number of conditions, which include achieving a high level of employment,

constant investment in education, an effective fight against poverty, modernization of labor markets etc. All this and much more has been troubling the leading countries of the world for more than a dozen years. Public administration in countries with a high level of economy actively aimed to achieve continuous inclusive development, as a result of their activities, will bring a fair distribution of income. Studying the world experience of inclusive development, an understanding comes of how important it plays for the national economy and ensuring the economic security of the state, in particular. In order to stimulate inclusive development in Ukraine, the state needs help and it is possible thanks to cooperation with the private sector, which will contribute to the effective implementation of functions. Overcoming poverty, expanding opportunities for society – all this and much more the state can do, it is only necessary to effectively implement the functions assigned to it. In our opinion, significant scientific attention needs to be paid to improving the process of developing and implementing public-private partnership projects that will solve the two biggest problems in Ukraine: ensuring economic security and stable inclusive development.

Keywords: *inclusive development, economic security, European experience, national economy, public-private partnership.*

Постановка проблеми. Сьогодні світова спільнота неабияк зацікавлена в інклюзивному зростанні. Все більше провідних країн світу формують та використовують новітні інструменти забезпечення і досягнення справедливих можливостей, рівноправ'я для економічних учасників. Ефективне застосування концепції інклюзивного розвитку приносить певну вигоду для кожного сектору економіки та різним верствам суспільства.

Інтереси національної економіки та забезпечення економічної безпеки держави тісно пов'язані між собою, і для досягнення високого рівня другого та ефективної модернізації першого потрібно виконати велику кількість умов, до яких належить досягнення високого рівня зайнятості, постійне інвестування в освіту, ефективна боротьба з бідністю, модернізація ринків праці тощо. Все це і багато іншого вже не перший десяток років турбувало провідні країни світу. Державне управління в країнах із високим рівнем економіки спрямоване на досягнення постійного інклюзивного розвитку, який у результаті їхніх заходів привнесе справедливий розподіл доходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання інклюзивного розвитку економіки досліджували такі вчені, як: Д. Асмоглоу, С. Бабенко, А. Базилюк, О. Балакірева, З. Бедос, Р. Болінг, С. Голандер, Е. Дуфло, Р. Жиленко, О. Жулин, Т. Затонацька, В. Звонар, Д. Ейсеомглу, С. Кожемякіна, А. Колот, Е. Лібанова, Дж. Подест, Е. Райнерт, Д. Робінсон, Р. Хаусманн та інші.

З огляду на накопичений науковий здобуток провідних вітчизняних науковців, слід відзначити, що в сучасних умовах розвитку досі залишається актуальним питання дослідження європейського досвіду інклюзивного розвитку з метою його застосування в Україні та зміцнення економічної безпеки держави.

Мета статті. Основною метою статті є дослідження європейського досвіду інклюзивного розвитку з метою його застосування в Україні та зміцнення економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає Т. Єфименко [1, с. 73], економічна безпека в контексті забезпечення національних інтересів являє собою стабільний стан економічної системи, її невразливість до внутрішніх та зовнішніх викликів. Але щоб досягнути такого стану, необхідно врахувати кожну її складову частину та тісно співпрацювати з приватним сектором. Одним з ефективних показників, який сприятиме підви-

щенню економічної безпеки держави, є рівень інклюзивного розвитку.

Україна посідає далеко не останнє місце в міжнародній спільноті і прагне брати активну економічну участь у питаннях захисту та розвитку цивілізації як такої. Але щоб ефективно внести свою частку в цей розвиток та стати на один економічний рівень із провідними країнами Європи, Азії та Америки, необхідно ретельно дослідити їхній пройдений шлях у питанні забезпечення інклюзивного розвитку з метою його використання для модернізації власної національної економіки.

До лідерів списку найбільш розвинених країн вже не один рік входять такі держави, як Німеччина, Швеція, Швейцарія та інші. У 2018 році Комітет інклюзивного розвитку визнав Норвегію країною з найбільш розвинутою економікою в контексті інклюзивного розвитку.

У Норвегії політика економічного зростання зумовила існування одного з найбільших ВВП на душу населення в Європі. Відповідно до Звіту про інклюзивний розвиток у 2018 році, підготовленого Всесвітнім Економічним Форумом [2], у Норвегії ВВП на душу населення становить приблизно 89 доларів США, що є значно більшим за середнє значення цього показника, який був вирахований серед країн, у яких досліджувався рівень інклюзивного розвитку.

Інклюзивний розвиток у Норвегії не обмежується підвищенням рівня життя населення за допомогою економічних механізмів. Ця країна вже багато років вкладає велику кількість як фінансових, так і людських ресурсів у подолання таких всесвітніх проблем, як гендерна нерівність, неекологічні джерела енергії та палива.

Якщо говорити про гендерне питання в Норвегії, то нині завдяки успішній комплексній діяльності державних та всесвітніх спеціалізованих програм показник співвідношення працюючих чоловіків та жінок у цій країні становить 0,95. Це свідчить про те, що працедавці в Норвегії ставлять гендерне питання під час прийому особи на роботу на останнє місце.

Такі високі показники залучення жінок у робітничий процес зумовлені тим, що в Норвегії вже протягом десяти років працюють потужні та жорсткі гендерні квоти, відповідно до яких впроваджені відсоткові норми залучення жінок у виробничий процес залежно від галузі та специфіки праці. До прикладу, в норвезьких компаніях принаймні 40% членів ради правління повинні становити саме жінки.

Уряд Норвегії постійно залучає приватний сектор для реалізації власних державних програм розвитку. Однією з особливостей є те, що не лише окремо взята приватна компанія може стати безпосереднім учасником того чи іншого проекту, який націлений на забезпечення економічної безпеки держави, але й приватний консультант може допомогти оцінити і реалізувати проект. Державне управління Норвегії постійно розширяє можливості залучення приватного бізнесу в реалізацію державних програм і проектів. Приватні консультанти дають змогу постійно і практично без ризиків отримати та реалізувати нові інноваційні ідеї з приватного сектору.

Незважаючи на те, що в останні роки Німеччина дещо знизила власні темпи щодо впровадження інклюзивного розвитку, нині в цій країні розвивається велика кількість інклюзивних програм у всіх сферах економіки.

Якщо розглядати програми інклюзивного розвитку в Німеччині на рівні працюючого населення, то тут є декілька їх видів.

Субсидія «нового старту» (в Німеччині ця субсидійна програма називається *Gründungszuschuss*) [3]. Відповідно до цієї програми, ті особи, які документально підтвердили намір чи факт створення власного бізнесу, мають право одержувати грошову допомогу від держави. Таким чином, особи, які вирішили створити власний бізнес, офіційно оголошують себе безробітними та отримують право на тимчасову підтримку держави. Вимогами до отримання цієї субсидії є існування в особи бізнес-плану та право попереднього отримання іншого виду субсидії не менше як ще на 150 днів. Окрім того, підприємці, які отримують субсидію *Gründungszuschuss*, протягом усього часу субсидювання мають велику кількість соціальних послаблень: звільнення від сплати у фонд пенсійного страхування; зменшення відсоткової ставки за виплатами за обов'язкове індивідуального страхування; надання права не сплачувати у страховий фонд на випадок безробіття.

Ще однією успішною програмою інклюзивного розвитку є існування в Німеччині системи класифікації працюючого населення «*minijobs*» та «*midijobs*» [4]. Відповідно до програми «*minijobs*», працююче населення, яке заробляє в місяць менше ніж 450 євро в місяць, звільняється від усіх виплат у страхові фонди. Так на державному рівні ці працівники отримали можливість не зменшувати виплати на соціальне страхування і низьку власну заробітну плату.

Німеччина сформувала потужну систему соціальних послаблень та забезпечень, які дають можливість всім громадянам, незалежно від їхнього рівня матеріального забезпечення, отримати повноцінну освіту та відповідну до знань та бажань роботу.

Окрім цього, німецький уряд доволі швидко усвідомив важливість публічно-приватного партнерства для ефективного інклюзивного розвитку і забезпечення економічної безпеки держави. Спочатку, за перших спроб ефективно застосувати публічно-приватне партнерство, підприємства Німеччини жалілися на велику кількість проблем у законодавчій площині. Лише із прийняттям Закону "Про прискорення реалізації публічно-приватних партнерств і про по-

ліпшення правових умов для них» було суттєво покращено процес формування партнерства у сфері будівництва автомобільних магістралей. Як наслідок, нині в Німеччині є одні з найкращих доріг та високий рівень інфраструктури загалом.

Цікавою є процедура конкурсного відбору на участь у тих чи інших проектах публічно-приватного партнерства в Німеччині. Весь процес конкурсного відбору передбачає пряму форму незалежних переговорів із кожним підприємством-претендентом, під час яких в обов'язковому порядку піднімаються питання, як той чи інших проект може допомогти суспільству, сприяти інклюзивному розвитку, забезпечити безпеку тощо.

У Швеції ринок праці відрізняється високим рівнем кооперації між державою та приватним сектором. Окрім того, державна політика вже багато років спрямовує свою діяльність на залучення до робочого процесу соціально незахищених груп населення. Відповідно, політика інклюзивного росту у сфері працевлаштування складається з таких базових принципів, як [5]:

- постійний та безперервний процес навчання працівників, підвищення їхньої кваліфікації (підготовчі курси, професійні ініціативи тощо);

- субсидійна зайнятість, яка виявляється у фінансовій підтримці та послабленні податкових стягнень для тих роботодавців, які працевлаштовують осіб з особливими потребами чи безробітних осіб;

- досконала система служби зайнятості, яка не лише виконує завдання пошуку роботи, а й формує мережу зацікавлених працевлаштовувачів та систему коучінгу для безробітних.

Якщо розглядати політику забезпечення робочого населення, то у Швеції є значні відмінності від інших країн, наведених вище. Якщо в більшості розвинутих країн населення, заробіток якого є нижчим від середнього, підпадає під значну кількість субсидювань та дотацій, то у Швеції такі працівники не мають такої значної фінансової допомоги. З іншого боку, на державному рівні ці особи мають можливість практично безкоштовно отримати необхідну спеціалізацію або пройти професійні курси [6].

У результаті цього процесу, нині у Швеції більша частина працюючого населення отримала необхідну освіту та кваліфікацію і, відповідно, вправі розраховувати на високу заробітну плату. Для того, щоб заробітна плата не зменшувалася роботодавцем та була відповідною професійній кваліфікації працівника, більшість робітників у Швеції працюють на основні колективних договорів. Ці договори складаються разом із робочими союзами, які володіють потужними важелями впливу, наданими їм державою [7]. Окрім того, робочі союзи за запитом робітників мають право вимагати у роботодавця перегляду чи оновлення колективних договорів, їх доповнення та вдосконалення.

Варто зазначити, що відповідно до моделі інклюзивного розвитку більша частина населення Швеції працездатного віку залучена у робітничий процес. Задля цього на державному рівні в цій країні було сформовано потужну систему стимулів та заохочень для посилення загальної зайнятості чоловіків та жі-

Матриця переваг та гальмуючих ознак інклюзивного розвитку економіки досліджуваних нами країн

Норвегія	Швеція	Німеччина	Україна
– один із найвищих показників ВВП на душу населення; – високий рівень продуктивності праці; – високий рівень зайнятості; – використання приватних консультантів для надання якісних державних послуг	– висока продуктивність праці; – низький рівень бідності; – висока тривалість життя;	– низький державний борг; – низька інтенсивність використання вуглецю; – висока тривалість життя; – постійне використання публічно-приватного партнерства для розвитку доріг	– <i>прийнятний рівень працевлаштування;</i> – <i>середній рівень тривалості життя</i>
– присутність нерівності в розподілах доходів	– присутність нерівності в розподілах доходів; – неефективний державний контроль у соціально-економічній сфері під час залучення приватних установ	– нерівність у багатстві порівняно з іншими країнами з високими доходами; – високий рівень бідності порівняно з країнами з високими доходами	– <i>низька продуктивність праці;</i> – <i>високий коефіцієнт залежності;</i> – <i>незбалансованість розподілу доходів і багатства;</i> – <i>високий рівень бідності</i>

Джерело: складено автором

нок [8]. Відповідно, висока зайнятість населення зумовила швидкий розвиток економіки та підвищення рівня добробуту населення. Для того, щоб заохотити населення в цій сфері, Швеція сформувала потужну систему соціального забезпечення для працюючого населення [9]. У кожному без винятку колективному договорі прописується чітка взаємодія між працівником та залученою страховою компанією або соціальним фондом. Навіть найменш забезпечені верстви працюючого населення можуть очікувати безоплатного базового медичного забезпечення, часто це страхування стосується і їхніх сімей. Інклюзивний розвиток тісно пов'язаний із соціальною ситуацією в країні, і уряд Швеції це добре розуміє. Саме тому у Швеції найбільше укладають договори із приватними інвесторами на управління державними лікарнями, здійснення швидкої допомоги, проведення лабораторних досліджень тощо. Послуги у сфері охорони здоров'я та освіти покращилися, а їхня вартість за останні п'ять років знизилася практично вдвічі. Але досвід Швеції у сфері публічно-приватного партнерства має і негативні сторони. Низка проектів соціального значення, які були об'єктом приватно-публічного партнерства, закінчувалися серйозними проблемами для уряду Швеції. Так, до прикладу, приватні компанії економлять на інфраструктурній складовій частині проектів (водопостачання, каналізація, очисні споруди, вентиляція, фільтрація), вартість самого проекту зростає під кінець терміну [10, с. 14]. Такий досвід показує, наскільки важливий державний контроль і оцінка під час укладання та реалізації договорів публічно-приватного партнерства.

Проведене дослідження досвіду країн світу дає змогу сформулювати матрицю переваг та гальмуючих ознак інклюзивного розвитку економіки для вибраних нами країн (табл. 1).

З огляду на досвід запровадження інклюзивного розвитку в країнах Європи, можна дійти висновку, що цей процес є комплексним та потребував від цих країн залучення значних матеріальних та людських ресурсів. Окрім того, формування інклюзивних умов

розвитку в усіх сферах життєдіяльності суспільства потребувало не лише використання державних механізмів, а й перманентного дотримання принципів рівноправ'я та соціальної рівності в державі.

Висновки. Під час дослідження світового досвіду інклюзивного розвитку приходиться розуміння, наскільки важливу роль він відіграє для національної економіки та забезпечення економічної безпеки держави зокрема.

Для того, щоб стимулювати інклюзивний розвиток в Україні, державі потрібна допомога, і вона можлива завдяки співпраці з приватним сектором, який сприятиме ефективному виконанню державних функцій. Подолати бідність, розширити можливості для суспільства – все це і багато іншого держава може зробити, потрібно лише ефективно реалізовувати покладені на неї функції. На нашу думку, необхідно приділити значну увагу питанню удосконалення процесу розроблення та реалізації проектів приватно-публічного партнерства, які дадуть змогу вирішити дві найбільші проблеми в Україні, такі як забезпечення економічної безпеки і стабільний інклюзивний розвиток.

Бібліографічний список:

1. Сфименко Т.І. Фіскальна та монетарна безпека національної економіки // ДННУ «Акад. фін. управління». К., 2016. 447 с.
2. The Inclusive Development Index 2018: Summary and Data Highlights. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018> (дата звернення: 12.01.2020)
3. Giannelli, Gianna C. and Ursula Jaenichen, Thomas Rothe (2013), Doing Well in Reforming the Labour Market. Recent Trends in Job Stability and Wages in Germany, IZA Discussion Paper 7580, Bonn.
4. Düll, Nicola (2018), Case Study: Gaps in Access to Social Protection for Mini-jobs in Germany, Luxembourg: *Publications Office of the European Union*, 2018 (ed. by European Commission).
5. Forslund and Vikström, Arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet – en översikt [Labour market policy effects on employment and unemployment], Report 2011:7, IFAU, 2011, p. 7.

6. Andersen, The Welfare State and Economic Performance, SOU 2015:53 Appendix 4 to the Long-Term Inquiry Report, 2015.
7. Fredriksson, P., B. Öckert and H. Oosterbeek (2013), "Long-Term Effects of Class Size", Quarterly Journal of Economics, Vol. 128, No. 1.
8. Berglund and Esser, Modell i förändring – landrapport om Sverige, NordMod 2030 (Model in Change. Swedish Country Report), 2014 p. 17.
9. Dølvik et al., The Nordic model towards 2030. A new chapter? NordMod 2030. 2014, pp. 21–22.
10. Варнавский В.Г. Державно-приватне партнерство в охороні здоров'я: міжнародний досвід // *Управління охороною здоров'я*. 2010. № 1 (26). С. 9–

References:

1. Yefymenko T.I. (2016) Fiskalna ta monetarna bezpeka nacionalnoyi ekonomiyi [Fiscal and Monetary Security of the National Economy]. DNNU «Akad. fin. upravlinnya». K. 447 p. [in Ukr.]
2. The Inclusive Development Index 2018: Summary and Data Highlights. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018> (accessed: 12.01.2020) ([in Eng.]
3. Giannelli, Gianna C. and Ursula Jaenichen, Thomas Rothe (2013), Doing Well in Reforming the Labour Market. Recent Trends in Job Stability and Wages in Germany, *IZA Discussion Paper 7580*, Bonn. [in Eng.]
4. Düll, Nicola (2018), Case Study: Gaps in Access to Social Protection for Mini-jobs in Germany, Luxembourg: *Publications Office of the European Union*, 2018 (ed. by European Commission). [in Eng.]
5. Forslund and Vikström, (2011) Arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet – en översikt [Labour market policy effects on employment and unemployment], Report 2011:7, IFAU. p. 7. [in Ger.]
6. Andersen, (2015) The Welfare State and Economic Performance, SOU 2015:53 Appendix 4 to the Long-Term Inquiry Report. [in Eng.]
7. Fredriksson, P., B. Öckert and H. Oosterbeek (2013), "Long-Term Effects of Class Size", Quarterly Journal of Economics, Vol. 128, No. 1. [in Eng.]
8. Berglund and Esser, Modell i förändring (2014) – landrapport om Sverige, NordMod 2030 (Model in Change. Swedish Country Report). p. 17. [in Sw.]
9. Dølvik et al. (2014), The Nordic model towards 2030. A new chapter? NordMod 2030. pp. 21–22. [in Eng.]
10. Varnavskyj V.G. (2010) Derzhavno-pryvatne partnerstvo v oxoroni zdorovya: mizhnarodnyj dosvid [Public-Private Partnership in Healthcare: An International Experience]. *Upravlinnya oxoronoyu zdorovya*. 2010. № 1 (26). pp. –15. [in Ukr.]